

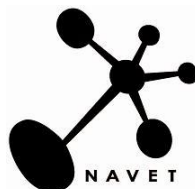
Processutveckling I Fokus

SAMMANFATTANDE UTVÄRDERING

ANNA KJELLBERG, EKOVERA

TRANEMO
KOMMUN

 ekovera

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser.....	2
Processutveckling I Fokus – mål och syfte	3
Bakgrund till projektet.....	4
Arbetsbeskrivning av PIF	4
Nyckelbegrepp.....	6
Utvärderingens metod och material	6
Resultat.....	8
Augusti 2019.....	8
Februari 2020	9
PIF som helhet.....	9
Effekter	9
Framgångsfaktorer	13
Utmaningar.....	14
Förhållningssätt och ny kunskap	15
Implementering och fortlevnad efter projektets slut	16
December 2020	17
Självreflektion och ökad förståelse för elever med behov av stöd	17
Implementering av PIFs olika områden.....	18
Uppdraget som processledare	21
Bestående arbetsformer för kollegialt lärande	22
Det bästa med PIF – sammanfattat.....	22
Förändringspotential i PIF som upplägg.....	22
Lärarnas lärdomar och utveckling	23
Analys	27
Kunskap om processinriktat arbetssätt.....	27
Funktioner och förmågor samt kompensatoriska pedagogiska insatser	27
Självbärande och bestående arbetsformer för kollegialt lärande	29

Sammanfattning och slutsatser

Processutveckling i Fokus (PIF) var ett kompetensfortbildningsprojekt som Tranemo kommun bedrev på fyra skolor tidsperioden januari 2019 till december 2020. Navet Science Center var projektledare. PIF finansierades av medel från SPSM samt medfinansiering av Navet och Tranemo kommun. Syftet var att öka och ge kunskap om nya pedagogiska arbetssätt som är framgångsrikt i arbetet med barn med funktionsnedsättning. Målsättningen var att implementera ett processinriktat arbetssätt och skapa självbärande och bestående arbetsformer för kollegialt lärande samt att utbilda inom vilka funktioner och förmågor som behövs för att klara kunskapsmålen i skolan samt pedagogiska strategier för att kompensera och utveckla dessa hos elever i behov av stöd.

PIF har uppnått sitt syfte och projektmål. Det har varit en välplanerad utbildning, där såväl kunskap som format har upplevts som givande.Handledning från Navet har varit viktigt och gett positiv effekt på förändringsarbetet. Såväl rektor, processledare och lärare ger en samstämmig bild av detta. Utbildningen har också gett efterfrågad kunskap kring hur lärare kan möta och bemöta de elever som har behov av stöd samt pedagogiska strategier och verktyg för att arbeta med detta, även om fortsatt utbildning efterfrågas för att bemöta eleverna med störst svårigheter och utmaningar. PIF har byggt upp en verkningsfull struktur för processinriktat arbetssätt som arbetar förebyggande och främjande för att eleverna med behov av stöd inte ska agera utmanande i skolan men också för att de ska må väl och kunna ta till sig av sin inläring. Rektorer har gett uttryck att det processinriktade arbetssättet kommer kvarstå även för annat systematiskt kvalitetsarbete. Särskilt framhålls att PIF har skapat ett gemensamt språk och förhållningssätt med fokus på det salutogena och lösningsfokuserade. Att strukturer och rutiner är implementerat på liknande sätt i varje klassrum underlättar också att gå in i en annan klass än ens egen. I förhållningssätt gentemot elever har det inneburit att försöka utröna bakomliggande orsaker till ett beteende, mer än att fokusera på och uppmärksamma oönskade beteenden. Gällande förhållningssättet mellan lärare har strukturen bidragit till att allas röster har kommit till tals och har stärkt utvecklingen av att visa tålmod och förståelse för varandras olika bakgrunder och erfarenheter inom arbetslaget, vilket lett till en stöttande kultur av att ta hjälp av varandra samt att våga testa.

PIF har lärt ut metoder och verktyg inom områdena stresshantering, rutiner för att bli sedd, salutogent lärande, kommunikation och konflikthantering samt fysisk lärmiljön. De verktyg och metoder som har lärts ut har alla i mer eller mindre grad implementerats. Det har också inburit insikter och ökad förståelse för lärarna för målgruppen elever med behov av stöd, angående hur de utvecklar egna arbetssätt för att hantera omvärlden. Att eleverna istället får pedagogiskt kompensatoriska insatser gör att arbetsdagen blir mindre arbetsam för dessa elever och att de får mer ro över för att lära sig samt att de inte blir utåtagerande i samma grad som tidigare. Elevernas tid i affekt minskar, vilket ger ökade möjligheter för samtal mellan elev och lärare samt att det minskar negativa effekt på övriga elever i klassrummet. Det har i sin tur gett lärare större utrymme att uppmärksamma fler elever i behov av stöd som tidigare inte fått möjlighet att uttrycka sina svårigheter. De mer tysta eleverna har både stärkts av de generella verktygen som arbetat förebyggande och främjande samt att läraren tydligare sett deras behov och fått utrymme att arbeta med dem. Även övriga elevgruppen har gagnats av PIF samt att lärare märkt en ökad förståelse mellan elever och att även de tagit till sig av det nya språkbruket samt förhållningssättet som det avspeglar. I viss mån har det också nått ut även till vårdnadshavare.

Processutveckling I Fokus – mål och syfte

Processutveckling i Fokus är ett tvåårigt projekt som genomfördes tidsperioden 2019.01.01 -2020.12.31. Syftet med projektet var att öka och ge kunskap om nya pedagogiska arbetssätt som är framgångsrikt i arbetet med barn och elever med funktionsnedsättning. PIF kompetensutvecklade personalen i att arbeta processinriktat och att reflektera över sitt eget förhållningssätt för att mer medvetet möta och bemöta elever i behov och stöd. Det processinriktade arbetssättet innebar självreflektion men också att lära sig att förstå andra bättre. Arbetssättet innefattade ett medvetet salutogent förhållningssätt i förhållande till eleven. Det innefattade även medvetna strategier avseende kommunikation, konflikthantering och stresshantering.

Målet var att eleverna som är målgrupp ska bli lugnare, tryggare och mer mottagliga för kunskap. Ytterst handlar det om att öka måluppfyllelsen för elever med behov av stöd, men också att få dem att fungera och må väl i skolan. Projektmålen var:

- Kunskap i ett nytt processinriktat arbetssätt som är framgångsrikt i arbetet med barn och elever med funktionsnedsättning
- Utbildning och beskrivning av vilka funktioner och förmågor som behövs för att klara kunskapsmålen i skolan samt pedagogiska strategier för att kompensera och utveckla dessa hos elever i behov av stöd
- Skapa självbärande och bestående arbetsformer för kollegialt lärande.

Navet Science Center var projektledare för PIF och ansvarade för utbildningsinsatserna. Navet drev projektet framåt tillsammans med rektorerna, processledarna och elevhälsan på de fyra skolorna som är med i PIF. Resultat och projektets fortskridande återkopplades kontinuerligt till utvecklingsledare och skolchef i Tranemo kommun. Det är fyra skolor med årskurs F – 6, i Tranemo kommun som deltog. PIF finansierades av medel från SPSM samt medfinansiering av Navet och Tranemo kommun.

Projektet involverade hela de deltagande skolornas personal, vilket omfattar 76 personer. Vid varje skola fanns en till två utsedda processledare som är ansvariga för att implementera projektets metoder och förhållningssätt. Dessa har under utbildningens gång fått egen handledning för att kunna leda processerna och implementeringsarbetet på sina respektive skolor mellan utbildningstillfällena. En arbetsform har också utvecklats där kollegorna stöttar, delar med sig och hjälper varandra under utvecklingsarbetets gång. Även rektorer har fått stöd.

Primär målgrupp för kompetensutvecklingen var rektorer, lärare, elevhälsa och övrig personal på de deltagande skolorna med målet att nå den sekundära målgruppen: Elever som personalen har svårighet att bemöta och undervisa. I en kartläggning gjord inför PIF visade det sig att de eleverna kan kategoriseras enligt att de har en eller flera av följande:

- Medicinska funktionsnedsättningar
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Psykiska funktionsnedsättningar
- Elever med psykosociala svårigheter.
- Elever med andra sociala svårigheter inom eller utanför hemmet som påverkar skolgången.

Flertalet av verktygen inom PIF användes för hela klassen och kom därmed hela elevgruppen till gagn.

Bakgrund till projektet

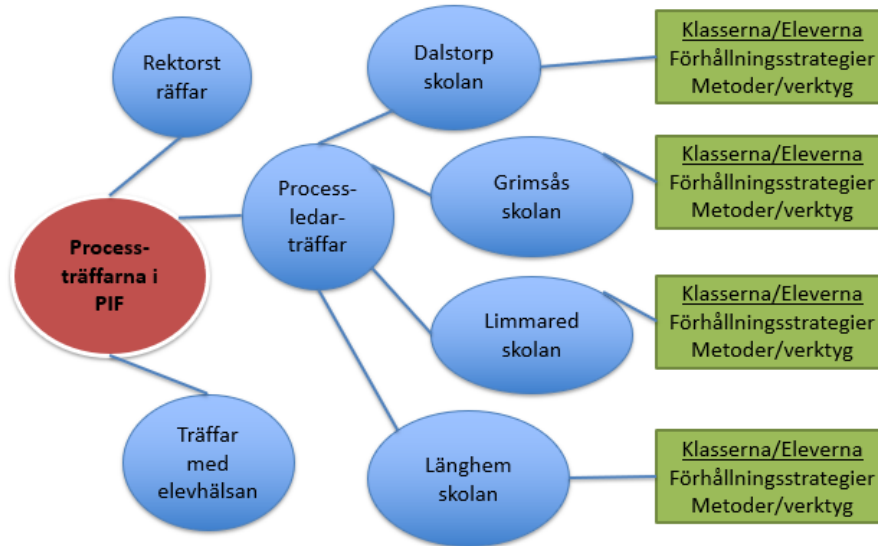
Tranemo kommun befann sig år 2018 i ett svårt och tidigare oöverträffat läge med fler elever än tidigare som skolorna på ett tillfredsställande sätt inte klarade av att bemöta och undervisa. Det handlar om elever med flera olika svårigheter och som agerar utmanande för skolans personal, bland annat genom att vara utåtagerande och/eller självskadebeteenden. De eleverna lyckas inte i sin skolgång, vare sig det gäller prestation, glädje eller välbefinnande. Rektorer för F – 6 i Tranemo kommun gjorde då en sammanställning av incidentrapporter och anmälningar gällande kränkande behandling, samt extra anpassningar och åtgärdsprogram. Det blev sammanlagt 29 elever, 27 pojkar och 2 flickor. Dessa är spridda och fördelade på de 4 skolor som deltar i satsningen som ansökan avser. Alla har sedan tidigare fått anpassningar och åtgärdsprogram, som stöd för att uppnå kunskapskraven för skolan. Dock ansågs inte detta räcka till och det behövdes ett nytt arbetssätt och förhållningssätt. I det här skedet kontaktades Navet, som utifrån egen idé och tidigare kunskap hade utvecklat ett nytt processinriktat arbetssätt för pedagoger. Ett arbetssätt som förenar kunskaper från psykologin med pedagogik. Efter dialog mellan rektorer, utvecklingsledare och skolchef i Tranemo växte projektidén om PIF fram. Inledningsvis finansierade Västra Götalandsregionen Navet med medel för att under höstterminen 2018 skapa den processinriktade utbildning som är grunden för PIF. Även Tranemo kommun och Navet var med och medfinansierade. I år 2 för ansökan till SPSM om finansiering omfattades 33 elever (29 pojkar och 4 flickor). Anledning till att det blev fler elever berodde främst på att PIF redan gett effekt så att de utåtagerande eleverna blivit lugnare, vilket gjorde att andra elever med behov av stöd blev synliggjorda och fick utrymme för att ta del av stöd. Utbildningen hade också gett lärare kunskap som gjorde att de upptäckte även de elever som inte tidigare uttryckt att de hade särskilda behov.

All personal på Dalstorp- och Grimsåsskolan i Tranemo kommun var med i framtagandet. Det innefattade alla pedagoger, elevhälsa, fritidspedagoger och rektor. Genom att avsätta studiedagar och eftermiddagstider för detta ändamål så var skolans personal involverad redan från start. Specialpedagogiska skolmyndigheten har också från start varit rådfrågad och beviljade under 2019 och 2020 medel för projektets fortlevnad. Samarbete har också skett med Kungälv's motorikmaterial och deras utbildare Kenth Hedevalg.

Arbetsbeskrivning av PIF

PIF har byggt en struktur med förbättringsagenter, processledare, rektorer och elevhälsan, som ska vara framtida bärare av det processinriktade arbetssättet och driva det kollegiala lärandet ute på skolorna. Processledarna utsågs under förprojektet. Urvalet skedde utifrån att alla pedagoger fick fylla i en enkät avseende kunskap och intresse rörande PIFs områden och sedan utsågs processledare i samförstånd mellan projektledare för PIF och rektorer. Förbättringsagenter har också utsetts på skolorna. Dessa har utsetts för att de varit extra kunniga och/eller drivande inom något eller några av PIFs områden. Dessa utsågs efterhand som arbetet pågick.

Struktur över processarbetet

Figur 1 Beskrivning av processarbetets struktur

Det har sedan tidigare getts uttryck för att skolans personal saknat viktig kompetens kring att kunna handskas med målgruppen. Personalen ställs inför situationer som de varken har kunskap eller erfarenhet av men som de förväntas lösa. Därför behövs utbildning och kunskapshöjande insatser. Det är också avgörande att all personal får en samsyn i hur elever i behov av särskilt stöd ska bemötas. Då elevernas ålder varierar finns en stor vinst i att ha utbildning för både låg- och mellanstadiet samtidigt. Det generar i sig en ökad samsyn. Målet är att skapa samsyn i vad personalen ska lägga fokus på när de ställs inför utmaningar som är svåra att hantera samt att arbeta främjande och förebyggande. Utbildningen har handlat om att se på vad inkludering är och bör vara och jämföra den i förhållande till befintlig skolverksamhet. Den har också verkat kunskapshöjande kring målgruppen samt tränat ett processinriktat arbetssätt, där reflektion, relation och ett kärleksfullt tydligt ledarskap är några av nyckelorden. Deltagarna har också fått kunskap om olika funktionsvariationer och förslag på olika insatser utifrån behov.

De metoder och verktyg som PIF använder handlar om att skapa en stressreducerande miljö, förmågan att hantera konflikter bättre och att arbeta mycket medvetet med att skapa trygga relationer med eleverna. I fokus har varit pedagogernas inställning, förhållningssätt och kunskap. Det har varit viktigt med reflektion och att som enskild lärare se på sig själv och sina egna tillkortakommanden och svårigheter. Det är både känsligt och tidskrävande men med stor potential att ge effekt i att mer framgångsrikt nå de elever med behov av särskilt stöd.

Under projektet har genomförts:

- Studiedagar - heldagar
- Processträffar
- Handledningsträffar med processledarna
- Handledningsträffar med rektorerna

- Handledningsträffar med elevhälsan
- Individuell handledning av processledare, rektor eller elevhälsopersonal efter behov

Studiedagarna har innehållit både föreläsningar och pedagogisk verkstad. Deltagarna har övat i olika "case" att gå från problem till förklaring och vidare till insats. De har också arbetat med förklaringar, mål, strategier och insatser utifrån aktuella ärenden på skolorna samt fått ett studiematerial med uppgifter som ska hjälpa dem att omsätta teorin till praktik så att de lär sig får direkt effekt i klassrummen.

På processträffarna är innehållet att fortsatt utveckla det pedagogiska ledarskapet och de förmågor som krävs för att driva ett processinriktat arbete och kunna leda arbetet i svåra och utmanande situationer. I det ligger även att utveckla förmågor att kunna möta motstånd, rädslor och tillkortakommanden både hos sig själv och andra samt att lära mer om konflikthantering. PIF grundar sig i att trygga relationer är utgångspunkten i allt lärande. Processträffarna diskuterar också vikten av den fysiska lärmiljön och utomhuspedagogik, för att skapa stimulerande lärmiljöer samt att uteklassrummet kan vara en positiv miljö för inläring.

Nyckelbegrepp

Det finns nyckelbegrepp som PIF baserar sitt förhållningssätt och bemötande gentemot eleven på. Det är KASAM, det salutogena förhållningssättet och trygga relationer. För att eleverna ska kunna ta in kunskap och må bra i skolan så behöver de uppleva KASAM, vilket är en sammandragning av Känsla av Sammanhang. KASAM bygger på att skapa:

- Begriplighet – Det innebär att det som sker (yttre och inre stimuli) går att förstå och är sammanhängande, strukturerat och tydligt. Ämnesområdet behöver vara satt i ett sammanhang och att eleven får det kommunikativa stöd som behövs för att göra uppgiften begriplig.
- Hanterbarhet – Det innebär att man upplever att situationer och krav går att klara av, antingen genom egen kraft eller genom hjälp av andra. Är mängden uppgifter hanterbara? Är skoldagens innehåll hanterbart för alla elever? I detta inbegriper även att arbeta stressreducerande och stresshantering
- Meningsfullhet – Det utgörs av upplevelsen att livet har en känslomässig innebörd och att de utmaningar som livet ställer en inför är värda att investera engagemang och energi i. Är uppgifterna utformade så att de känns meningsfulla för eleven? På vilket sätt kan eleven relatera till det som hen lär sig om i skolan? Hur mycket utgår skolans arbete från elevens egna intressen? Känns det givande och meningsfullt att vara i skolan? (Anna Sjölund, 2017)

Ett salutogent förhållningssätt utgår från det som är hälsosamt och fungerar bra. Det innebär också ett synsätt av att det som står i fokus är det som tenderar att växa och om man fokuserar på det problematiska tar det överhand, men också tvärtom att om man fokuserar på det som fungerar så växer förmågan till att framöver få fler saker att fungera. I en didaktisk kontext handlar detta om att fokusera på vad eleven klarar av och vad hen bidrar positivt med. Detta ökar då elevens förmåga att sträva efter att göra positiva saker. Om man istället fokuserar på elevens tillkortakommanden och socialt problematiska beteenden, så ökar de oönskade negativa beteenden. Vad du som vuxen väljer att fokusera på avgör därmed vilka förmågor eller beteenden som eleven utvecklar.

Utvärderingens metod och material

Det här är en processutvärdering, vilket innebär att följa med i arbetets gång. Genom att göra nedslag medan insatsen pågår kan man se progressionen samt följa upp förändringssteg på vägen. Det gör det möjligt att tydligare svara på hur uppställda mål uppnåtts, vilken påverkan fortbildningen har haft samt

vilken roll Navet har spelat. Det är också möjligt att se vilka delar som var bra och vad som kunde gjorts annorlunda. Denna kunskap är sedan värdefull i både den befintliga och framtida verksamheten.

Utvärderingen är uppbyggd i delrapporter och bygger på:

- Enkät sammanställd augusti 2019
- Intervjuer med rektorer och processledare februari 2020
- Intervjuer med rektorer och processledare november 2020
- Avslutande processträff med deltagande lärare november 2020
- Digital enkät med deltagande lärare november 2020
- Skriftligt material – projektplan och ansökan till SPSM

Sammanställning skedde december 2020. Övrig utvärdering som primärt inte kommer innefattas i denna utvärdering utan ske inom ordinarie ram för projektet är:

- Enkät till medarbetare före och efter projektet runt kunskaper om processinriktat arbetssätt.
- Antalet Skolinspektionsanmälningar kopplat till elever med funktionsnedsättning
- Antal olycksfall och tillbud kopplat till elever med funktionsnedsättning
- Antalet kränkingsanmälningar kopplat till elever med funktionsnedsättning
- Måluppfyllelse och trivsel för alla elever (långsiktigt mål)
- Utvärdering av hur mötesformerna förändrats

Resultat

Augusti 2019

Under våren 2019 har PIF skapat en struktur med processledare, rektorer och elevhälsan som framtida bärare av det processinriktade arbetssättet och det kollegiala lärandet ute på skolorna. Utbildning och handledning har påbörjats till dessa grupper. Processledarna har fått träna sig i att driva detta arbete vidare ute på skolorna mellan processträffarna och att implementera kunskaperna från utbildningen. De första stegen har tagits, bland annat avseende att skapa en stressreducerande miljö, förmågan att hantera konflikter bättre och att arbeta mycket medvetet med att skapa trygga relationer med eleverna.

I juni 2019 tillfrågades processledare och rektorer angående vilka förändringar de genomfört samt vilka resultat de har märkt utifrån detta.

De förändringar som genomförts riktat mot eleverna är att skapa tydliga morgonrutiner, ha mikropauser som inneburit såväl rörelse som avslappning. Pedagoger och övrig personal har ändrat arbetssätt till mer fokus på ett salutogent förhållningssätt. Det har även påbörjats en reflektion kring den fysiska lärmiljön, även om det inte ännu resulterat i praktiskt arbete. Det processinriktade arbetssättet har gett tid och möjlighet för såväl diskussion och reflektion, både enskilt och i grupp. Pedagoger har kunnat diskutera även mjuka värden samt reflektera över sitt eget förhållningssätt och egna kompetenser. Det har också lett till en större förståelse för varandras arbetsituation och ett mer öppet och välkomnande arbetsklimat. Det i sin tur har lett till större samarbete och flexibilitet mellan arbetslagen. Tiden för diskussion och reflektion lyfts som en framgångsfaktor.

Resultat av PIF är redan märkbart. På elevnivå är resultaten små men med positiva tendenser, där enskilda elever visat lugnare beteende samt upplevs gladare eller mer harmonisk. Morgonrutinerna har blivit betydelsefulla och viktiga för många/de flesta. På klassnivå märks ett ökat lugn samt bättre arbetsro. Även här lyfts morgonrutinerna som viktiga. Mikropauserna med massage och/eller mindfulness hjälper eleverna komma ner i varv och rörelsepauserna skapar bättre uthållighet. Pauserna skapar engagemang och ger eleverna nya idéer. Det har även startats fadderverksamhet mellan årskurser som gett vi-känsla och trygghet.

Det märks även skillnad i arbetslagen, där det blivit ett öppet diskussionsklimat med möjlighet att diskutera såväl kompetenser som svagheter. Det har rensat luften och styrt om fokus till det salutogena. Medarbetare har besökt varandra mer och deltagit i varandras utmaningar, bland annat med jobbskuggning med efterföljande konstruktivt samtal som metod. Fritidsverksamheten som förut var mer fristående har integrerats mer i helheten. Att så många var med i utbildningen upplevs positivt och skapar tydligare gemensam målbild. På den skolan där inte all personal kunde vara med på utbildningen efterfrågas att fler ska kunna delta vid nästa tillfälle.

Både processledare och rektor upplever att de fått givande, lärorika och utvecklande samtal, där de fått möjlighet att utvecklas som ledare med större tilltro till sig själv. Det har funnits möjlighet till reflektion över både starka och svaga sidor och att utvecklas tillsammans.

Februari 2020

PIF som helhet

Det finns en sammantagen positiv helhetsbild av PIF, från både processledare och rektorer.

Processledarna lyfter fram det värdefulla i att det är ett långsiktigt arbete men också att det skapat en större samsyn och gemensamt språk. Det har skapat ett öppnare samarbetsklimat mellan lärarna, där man kan testa nya saker och känna ett stöd från andra kollegor. Det har gett tid både till att prata med varandra men framförallt reflektera. Även om man också tidigare reflekterat har PIF gett möjlighet att göra det tillsammans. Det kombinerat med konkreta redskap som är lösningsfokuserade har gett goda resultat.

Även rektorerna lyfter fram att det skapat en större samsyn och gett utrymme för det kollegiala samtalet. Det har i sin tur gett effekter både på klassrummet, skolgården, arbetslaget och arbetsmiljön. Personalen upplevs mer lyhörd för varandra och har lärt sig att lyssna på varandra och även i viss mån erkänna sina tillkortakommande, utan ett prestigetänk.

Det finns en gemensam bild av vad behovet var som ledde fram till PIF. Det handlade om de elever på de deltagande skolorna som agerar på ett utmanande sätt och att de blivit fler och att det saknades redskap för att hantera detta. Därmed fanns också ett behov av att få tid att prata om hur den psykiska och fysiska arbetsmiljön kunde förbättras, både för elever och personal. En av processledarna reflekterar också över att projektet synliggjort skolornas behov och vad skolorna saknat och att dessa behov möts upp av PIF.

“Samma språk, att vi använder samma pedagogiska termer. Vi säger samma karta. Alla jobbar med samma saker. Det är jättebra med PIF.”

“En annan stämning i vårt arbetslag, sen vi började med PIF. Mer positivt, gladare, bättre sammanhållning.”

“Att få tid att testa, reflektera, göra om, förbättra, verkligen komma in i det.”

Processledarna

Effekter

PIF har gett positiv effekt både på organisationsnivå, arbetslagsnivå och för den enskilde individen – både rektor, lärare och elev. Det är en sammantagen bild från alla de intervjuade.

“Tycker det är ett processarbete, alltid värdefullt, oavsett innehåll. Gemensam plattform, sedan att man riktar in det på något angeläget för personalen.”

En av rektorn beskriver det som att PIF gett ett bra tillfälle för en organisationsförändring och hur ledarskapet ska distribueras. Projektet har också lyckats väl med att skapa en kollegial samhörighet där man prestigelöst kan dela med sig. Den bilden delar processledarna, även om det ser olika ut på de olika skolorna. Det har också gett en effekt av att det finns en röd tråd på skolan, framförallt genom att implementera ett gemensamt språk.

“PIF har varit bra för gemensam plattform och gemensam skolkultur.”

Rektorer

Även om flera uttrycker att många delar i PIF inte var helt nya och att de arbetat med det innan, så har PIF gett en tydlighet och stringens i hur det ska arbetas med. Också att det inkluderar att alla på skolan ska arbeta på samma sätt. Det framhåller en av rektorerna är en styrka då det gör det enklare att avlasta

varandra, exempelvis om man ska vikariera för en annan klass. Att alla gör en incheckning, exempelvis samma sätt att göra morgonhälsning, lyfts fram som väldigt positivt.

Det finns en variation i vad varje lärare har tagit till sig samt med vilket engagemang. Det är också skillnad utifrån att vissa lärare uppskattat att få tänka och reflektera fritt medan andra hellre velat ha en färdig manual "med facit därbak". Men alla lärare har utvecklats och det finns en positiv inställning till PIF, anser rektorerna. Dock krävs det att man som rektor påminner. Vissa lärare vill tolka innehållet som det de gjort förut och inte tagit till sig till fullo att det är ett nytt arbetssätt, därför faller de tillbaka till gamla mönster. Själva påminnelsen är också en fördel, då det är en del av reflekterandet och processen.

"Vi har gjort så lite till och från förut men nu använder alla samma mall, oavsett vem som är i klassrummet. Det är skönt med den strukturen. Då har man övat in rutinen att inte höja rösten för att få dem tysta. De vet att när jag sänker musiken är det dags att börja dagen."

Processledare

"Här finns allt. En del har svält med hull och hår, en del varit väldigt skeptiska. En del provat men lagt undan annat, en del repeterat, en del väljer och använder. Men alla har utvecklats"

Rektor

Processledarna ger flera exempel på hur PIF positivt påverkat enskilda elever, exempelvis en elev med en multiproblematik med flera diagnoser, bland annat autism, som förut inte kunnat vistas i klassrummet på grund av att hen varit så utåtagerande, trots assistent. Nu är hen mer eller mindre i klassrummet. Förut har hen inte heller varit med på sitt utvecklingssamtal men var nyligen med på det för första gången. Hen hade tränat in svar på frågor som läraren ställde. Även om det var forcerat så klarade hen att genomföra det. Efter det så sa hen till läraren och mamman att prata enskilt och då berättade mamman att numer kunde barnet ställa frågor till henne om vad för känsla hon har, vilket hen förut aldrig gjort/kunnat. I skolan har de under ett halvår jobbat med känslor och med hjälp av "gubbar" (smileys med ansiktsuttryck) sätta ord på vad man känner. Läraren har själv upplevt att det nästan varit tjatigt men det har gett en tydlig effekt på denna elev. Ett annat exempel är en elev som var väldigt tyst och som i stort sett inte pratade alls i skolan. Skolan bestämde sig för att värmebomba den eleven. Först svarade inte eleven men personalen fortsatte fråga och uppmärksamma eleven. Initialt vågade hen inte göra en morgonhälsning men efter en tids uppmärksamhet och tydlighet kring rutinen vågade hen göra en high five och numer klarar hen av att variera sig i sin morgonhälsning. Hen har börjat prata och öppna upp sig mer. Nyligen ville hen visa en teckning hen gjort för alla sina klasskompisar och gick runt till alla och visade var och en. Det är ett stort steg för den här eleven.

Olika metoder

Avslappning framhålls av både rektorer och processledare som en bra metod som blivit väl implementerat. Flera ser en tydlig skillnad och effekt. Det är en metod som alla lärare kunnat ta till sig och anpassa utifrån sin klass behov. Lärarna får välja utifrån sin grupp och har därmed valt olika tider på dagen, exempelvis före lunch för att skapa lugnare atmosfär i matsalen eller direkt på morgonen för att sätta tonen för dagen.

Morgonhälsning är väldigt uppskattat, väl implementerat och har gett en tydlig skillnad. Även om flera uttrycker att de gjort liknande förut så uttrycker många en positiv förändring, eller snarare förstärkning av tidigare arbetssätt. Det är positivt att det är exakt samma morgonrutin, oavsett vem som håller i det. Det har skapat större lugn och det ger dessutom möjlighet att möta varje barn och att på kort tid

stämman av deras mående och hinna säga något personligt. Därefter övergår morgonhälsningen i lugn musik, det gör att behovet att höja rösten minskar då eleverna tystnar när musiken gör det.

Non-violent communication (NVC) är en uppskattad metod som gett väldigt positiv effekt för vissa, men det är också något inte alla hittills haft möjlighet att ta till sig. Dels på grund av bristande tid för att sätta sig in i det men också att metoden kan kännas läskig och utmanande eftersom den kräver att du som pedagog kan diskutera och möta upp olika känslor professionellt. I detta ligger också att prata känslor, överhuvudtaget, vilket också gett positiv effekt. Det är ett arbete som påbörjades innan PIF, men PIF har förstärkt det arbetet. Det har också gett en spridningseffekt i att hitta ett språk för att bemöta vårdnadshavare, som kan känna sig pressade eller känslomässigt engagerade i barnens situation och därmed uttrycka sig frustrerat. Med ett mer professionellt språk kan det bemötas utan att hamna i fällan av exempelvis att försvara sig. Det är en stor vinning.

NVC och prata känslor är en process som inte heller blir klar, utan som fortsätter att utvecklas. En processledare ger exempel att hen börjat ta med de utåtagerande eleverna till "arg-rummet" när de hamnar i affekt, där kan de ösa ur sig och säga vilka känslor de känner genom att peka på känslobilderna. Sedan kan läraren prata med eleven om hur de ska göra för att undvika att hamna i de känslorna igen men också att inse att det inte alltid går att lösa och att de inte heller måste hitta en lösning. Förut sprang de utmanande eleverna runt och agerade ut i klassrummet. Metoden att kunna gå ifrån och prata om känslorna har förkortat den tid som de eleverna är arga. För en elev har det gått från att vara aggressiv och offensiv till att elev och lärare istället pratar med varandra. Antalet konflikter med den eleven har minskat drastiskt. Dock har den klassen flera vuxna under vissa lektioner, dessutom samarbete med lärarna i klassrummet bredvid. För den lärare som är ensam är det svårare att kunna gå ifrån på det sättet. En annan skillnad är att eleverna pratar med varandra om känslor. En av processledarna har hört hur eleverna frågar varandra "hur känner du i det här?".

Mindfulness har varit en vattendelare där vissa pedagoger tagit till sig det och sett väldigt positiva effekter medan andra visat mer motstånd. En processledare har mindfulness med sina ettor efter lunchen. Första gången de testade kändes det jättekonstigt men efter att ha arbetat in det i flera veckor upplever läraren att det skapar ett stort lugn som sedan gör att eleverna arbetar effektivt den återstående tiden. De sju minuter det tar är väl investerad tid i ökad studiero. En rektor beskriver motståndet som att då blev det för djupt men att det får vara en utveckling och att det i och med PIF finns möjlighet att stanna till och reflektera. En processledare uttrycker att hen inte själv tror så mycket eller känner sig så förtrogen med mindfulness som metod, och då blir det svårt att lära ut och föra det vidare. Men hen har hört hur andra arbetat med det och inspirerats av dem och tänker att nästa gång hen startar med en fyra känner sig rustad och inspirerad att från början köra in dem i det mönstret.

Värmebombning har gett stor effekt för vissa enskilda elever. Ett exempel är en pojke som styrde väldigt mycket i klassen och där hans mående påverkade klassen i stor grad och hur lektionerna fungerade. Värmebombning har fått honom att inse att skolan är med honom, inte mot honom. Det har också inkluderat föräldrarnas förståelse över detta.

Dock har inte värmebombning gett effekt på varje skola, men ändå varit en del av ett mer medvetet reflekterande och därmed bidragit till större kollegialt samarbete.

”Det känns som att polletten äntligen trillat ner. Att skolan inte är emot dig, den vill hjälpa dig och få dig att må bra. Det har tagit många år.”

”Jobbat med värmebombning och det har verkligen gett effekt på de elever vi lagt fokus på. Det får jättestora positiva följder för hela gruppen när elever som förut krisat mår bättre. Ger så mycket energi och tid.”

Processledare

Utveckling av den fysiska lärmiljön har

uppskattats men att man generellt sett hade velat ha mer tid och resurser för att göra det fullt ut. På en skola har det utvecklats klassrumsmiljöerna till att bli både mer trivsamma och mer enhetliga men att på en annan skola anser de inte att det fick tid till ett ordentligt reflekterande kring behoven och därmed har det inte kunnat implementeras på ett konstruktivt sätt.

Ett sidospår som inte ingår i PIF men som också utvecklats det pedagogiska arbetet är det kooperativa lärandet, som beskrivs som ett framgångsrikt sätt att arbeta där eleverna, särskilt de äldre, blir vana vid att hjälpa varandra. Det kooperativa lärandet är inte implementerat hos alla lärare på de deltagande skolorna.

Personlig utveckling

Både rektorer och processledare uttrycker att PIF har utvecklat och/eller stärkt deras egen personliga utveckling. Det gäller exempelvis konflikthantering, att delegera och hur man gemensamt samtalar och reflekterar. Framförallt har det varit utvecklande att man mötts av stöttning när man varit sårbar och visat sina tillkortakommande.

En rektor uttrycker att även om hen inte förut ansett sig varit dålig på att uttrycka känslor eller vara en bra samtalspartner så har PIF utvecklat och lärt henom väldigt mycket. Speciellt gällande kunskaperna i Non-violent communication.

Processledarna säger att PIF lett till djupare insikter och utveckling, exempelvis att vara snällare mot sig själv, inte fokusera på det negativa och att vara mer förändringsbenägen och testa nya saker. En processledare säger att hen inte är lika irriterad på eleverna som förr, och om den känslan kommer så reflekterar hen över vad den beror på. NVC har gett

”Vi har kommit lite närmare varandra. Fått prata om sånt vi inte pratat om annars. Också fokus på oss som personer. Fått lyfta att det här tycker jag är jobbigt, det här stör mig.”

Processledare

”Jag har tagit tag i en konflikt som fallit väl ut. Det har stärkt mig och mitt sätt att tänka inför varje möte, i samtal. Jag är mer förberedd i samtal.”

Rektor

”Om det blir tokigt en dag så gräver man inte ner sig så mycket i det negativa. Nu funkade det inte med detta idag, då testar vi det imorgon. Istället för att aah, jag kan inte, det funkar inte.”

Processledare

verktyg för att göra det. Det har lett till att hen känner sig mer harmonisk i klassrummet och under arbetsdagen. Det har också gett en större förståelse för eleverna och att man hellre ser till bakomliggande orsaker än att vilja ge skäll, exempelvis om en elev är trött så ska man inte säga att du borde gått och lagt dig i tid utan istället fråga eleven varför hen är trött och vad behöver hen för hjälp. Det har gjort att man anpassar kraven, vilket i sig gett en insikt om att känna lugn i att eleverna når kunskapskraven men att det kan ske på olika sätt. Det finns ett stort värde i att eleven mår bra och fungerar i klassrummet och att det kan finnas situationer där eleven för en period behöver frångå den vanliga skolundervisningen. Ett exempel är en elev som kan vara utåtagerande och som under en veckas tid fastnade i att göra "pixel-uppgifter". Lärare tillät detta i samråd med eleven, då det gjorde att hen satt lugn i klassrummet och sedan när hen var klar med att göra pixlar fanns viljan och behovet att självmant gå vidare med skolarbetet.

Framgångsfaktorer

En av de tydligaste framgångsfaktorerna till att PIF gett effekt är att det givits tid att sitta tillsammans att diskutera och reflektera. Det har gett svängrum för rektor att bemöta lärarna, oavsett om de föredrar att utgå från tydliga frågor eller speciella händelser samt att diskutera luftigt eller göra det strukturerat. Att projektet pågår i två år är också en styrka.

"Att man redan nu kan börja prata om efter PIF, att då är det så här. En stor framgång, att vi fått tid och får något vi kan jobba med efter."

Rektor

Att få lyfta problematiken och diskutera de svårigheter den utmanande eleven möter har gett en ökad samsyn. Det har också gett en större kännedom även om elever man inte jobbar direkt med, vilket underlättar bemötandet av dem. Det har också varit en framgångsfaktor att få lyfta positiva exempel och gemensamt lyfta det positiva en elev gör. Att man delar med sig till kollegor när en utmanande elev betar sig på ett positivt sätt och man även återkopplar till eleven att det var bra gjort. Även positiva exempel gällande metoder delar lärarna med sig av, vilket leder till att andra testas och det sprider sig till fler.

"Man inventerar, att när jag var rastvakt i förrgår, då såg jag hen ordnade med lagen, då kan man ta med sig det. Du som är så bra på att ordna lag. Hittade saker som är viktiga i det salutogena, fokus på det goda, för då blir de sakerna mycket större."

Processledare

Det har också varit givande för processledarna att träffa lärare på andra skolor och det har i sig gett mycket idéer. Den kunskap man tillägnat sig i PIF har man burit med sig i andra sammanhang. De nya förhållningssätt man tillägnat sig har exempelvis gjort att man som processledare inte reagerar i lika mycket affekt och försvarsställning som förr ifall någon kollega kritiserat någon av de nya metoder som ska införas i PIF. Istället för att ta det personligt har man lärt sig att förstå att det finns bakomliggande orsaker i den kollegans agerande och att man som processledare kan behöva lyssna in det.

Det har också gett en tydlig organisationsstruktur och arbetsgång, som kan appliceras på allt kvalitetsarbete. När PIF tar slut som projekt kan strukturen behållas för ett nytt utvecklingsarbete. Tiden är redan inlagd och processarbetet etablerat.

Handledningen från projektledare har varit ovärderlig och utvecklande, uttrycker både processledare och rektorer. En rektor anser det bidragit till att stärka hens ledarskap och gjort hen tryggare i den rollen. Det har varit bra att det kommit någon "utomsöcknes" som man fått bolla med.

"Projektledaren är grymt entusiastisk, pushig, drivande. Hon lämnar inget åt slumpen. Det är alltid klart och tydligt. Information kommer ut. Bildspel, allt, allt som utlovas blir gjort."

Processledare

Utmaningar

I början av projektet var det en utmaning att presentera vad PIF var och vad det skulle innebära. Det fanns hos många lärare en initial skepsis, speciellt med tanke på att det skulle innebära mycket tid som lades på det. Det var också skrämmande att det skulle rikta strålkastarljuset mot sin egen pedagogiska utveckling som lärare. Dock vände det ganska fort, när de insåg att det handlade om kollegialt arbete utifrån elevernas behov. När de kommit igång och fått prata samman sig blev merparten av lärarna mer positiva. Dessutom visade det sig relativt fort positiva effekter.

Det är en utmaning att lägga tiden för PIF. Rektor har först avsatt tid för PIF i läsårets kalendariet och därefter fanns det väldigt lite tid för annat. Det har inneburit att ATP och andra möten har fått lite tid. Samtidigt så har det funnits behov för mer tid, anser både rektor och processledare. Det har varit mycket att ta till sig på kort tid och allt har inte hunnits bearbeta i den mån som hade behövts. Det är också stor spännvidd i de olika metoderna och rutiner. Det gör att det känns som man är inne och "nafsar" på mycket olika saker och om något känns nytt eller utmanande har vissa lärare inte fullt ut implementerat det. NVC exempelvis kräver att man känner sig förtrogen med kunskaperna för att använda dem i klassen. Det kan göra en rädd att testa och att det då känns lättare att välja en avslappningsövning istället. Det är också lätt att jämföra sig med de som kan det bättre och då känna att det kommer en själv inte klara.

Det är också en utmaning att prata känslor då det skapar känslor. På en skola har de satt upp känslokort i kuratorns rum, vilket gör att en lärare kan gå dit när det finns behov av att samtala om känslor med en elev. Det har inneburit att en hel del kommit fram som inte är skolans bord och som lett till anmälningar till socialen och polisen. Det kan göra att man som lärare drar sig för att öppna för de samtalen, men en rektor tycker ändå att lärarna är duktiga på att stötta varandra när det dyker upp.

"Jobba med känslor med 25 elever, känner dem inte tillräckligt. Man vågar inte öppna boxen. Hur kommer man själv agera? Nä, då är det lättare att göra en avslappningsövning. Då känner man att man har kontroll över det, utan att göra den här riskanalysen. Men den borde man göra oavsett i sin lektionsplanering. Vi behöver jobba med mer efter- och förtanke. Vi är på väg dit."

Rektor

Själva rollen som processledare har varit en utmaning, speciellt i början när det var lite otydligt vad som skulle göras och till när och att sedan lyckas förmedla det vidare. Det var också initialt otydligt vilket ansvar det innebär och en processledare blev avrådd från att ta rollen av andra kollegor. Det har också varit en organisatorisk fråga angående om man behövde vara förstelärare för att vara det. Den första initiala utmaningen med att förklara projektet och rollen reddes ut med hjälp av Navets projektledare. Den friktion som fanns i början har gradvis minskat allteftersom projektet kom igång.

Det är också en utmaning när det kommer ny personal och att de snabbt ska bli integrerade i arbetssätt och metoder, det lyfter både rektorer och processledare. Det är också en organisatorisk utmaning att alla ska kunna delta, speciellt gällande fritidsverksamheten som behöver bemanna för att hålla verksamheten öppen. Det är också extra utmanande för fritids då många av exemplen och metoderna är anpassade för ett lektionsupplägg. Där är det också färre tillsvidareanställda.

”Det framöver, att man inte tappar dem som kommer nya. Det kommer ju nya hela tiden. Att man skriver upp. Att man på den här skolan har vi alltid avslappning varje dag. Kan låta enkelt men att berätta att det här ingår, att om man jobbar här så ingår det.”

Rektor

Det har varit en utmaning för både rektorer och processledare att hinna förbereda sig och sätta sig in i materialet samt förankra metoder hos sig själv. En rektor säger att hen inte hunnit i den utsträckning hen önskat att läsa in sig och på så sätt vara en föregångare. Det hade varit en stor fördel om det funnits förankrad inläsningstid. Dock har processledarna varit en hjälp och det har känts bra att man inte behövt göra det själv. För processledarna har det handlat om att få till sig kunskap på en torsdag och att lära ut den på måndag. Det har gjort att det blivit arbete på helger.

Det har varit en utmaning för lärarna att hålla fast vid metoderna och att verkligen prioritera att genomföra dem. En av processledarna säger att initialt trodde hen inte själv fullt ut att det skulle ge en förändring och då var det en utmaning att ändå försöka. Det krävts tid för att öva själv, speciellt gällande mindfulness och NVC.

Det hade varit positivt om det funnits tid för processledarträffar någon annan tid än mellan 15-17, då det är en tid man är mer loj och seg. Processledarna som anger det som utmaning har också full förståelse för att det är så en lärares tid och möjligheter ser ut men det skulle leda till en högre grad av utveckling om det gick att ändra.

Två av skolorna har haft tvärgrupper för lärarna när det gäller PIF, vilket beskrivit som bra och utvecklande. Den skola som inte haft det funderar på att införa det, då det varit en utmaning att hålla sig till ämnet och inte fastna i att diskutera annat med relevans för arbetslaget.

Förhållningssätt och ny kunskap

En rektor säger att det är tydligt att lärarna har alla gjort sin egen resa och utveckling. Alla kan inte sätta ord på det och egentligen är det fortsättning av ett påbörjat arbete med att analysera sig själv och sitt eget ledarskap i klassen. Dock har det blivit tydligare att gå till sig själv och reflektera över hur jag som lärare kan förändra undervisningen och mitt material. Ett skifte i fokus från att be eleverna passa tiden, göra läxan osv, till att se ens egna möjligheter till utveckling.

En annan rektor upplever att eleverna fått en större känsla av att skolan arbetar gemensamt. Eleverna är medvetna om PIF och det har nästintill blivit ett begrepp ”att de ska piffa” när de gör avslappning och rörelser. Eleverna visar också att de tycker om det. Anledningen till att det är tydligt för eleverna är att det finns ett gemensamt språk och förhållningssätt hos personalen.

Processledarna säger att projektet gett större insikt i det relationsskapande med eleverna. Att för att på ett bra och effektivt sätt kunna ge tillsägelser vid utmanande beteende krävs det att "sätta in" hos eleven först, för att vid tillsägelser kunna "ta ut". Lärarna kan på så sätt positivt uppmärksamma en elev innan en rast, då man vet att det under rasten kan behövas tillsägelser och att då "ta ut". För att detta ska fungera krävs att det finns en etablerad relation. Det gör också att med de elever man inte känner kräver man i högre grad att de ska följa reglerna medan med de elever man känner vet läraren var det är effektivt att böja regler för att få bättre mående på eleven och bättre miljö i klassrummet. Det har också gjort att lärarna börjat fråga sig var problemet ligger när eleven betar sig problematiskt, exempelvis stökigt i matsalen. Istället för att skälla kan läraren sätta sig bredvid eleven och lyssna in vad det är som inte fungerar.

"Intag och uttag. Att när man skäller mycket på dem måste man sätta in. Att när man haft de där dusterna så måste man sätta in. Märker med eleverna att de själva vill sätta in, att de vill komma och sätta in energi. De säger, du kanske vill fika med mig!"

Processledare

En av processledarna exemplifierar att avslappningsrörelserna har lett till att kunna diskutera med barnen vad som ger och tar energi. Istället för att förbjuda att banka med pennan har läraren sagt att det tar energi och därmed bett eleven sluta med det. Lärarna har försökt använda de gemensamma begreppen, språket och tankesätten. Att använda känslord har varit väldigt viktigt, speciellt för de som har svag svenska. Om det inte finns sätt att uttrycka känslor är det lättare att knytnävarna åker fram istället. Därför har det varit väldigt bra att träna på att prata och beskriva hur man känner sig.

PIF har också gett mer struktur i klassrummet och varit en ögonöppnare eftersom det ger effekt, för alla elever inte endast de utmanande. Det kan upplevas tråkigt av läraren att ha rutiner som ser likdana ut varje gång men eleverna mår bra av förutsägbarheten. Även om det funnits viss förståelse för detta innan så är det än tydligare nu.

Implementering och fortlevnad efter projektets slut

Rektor uppger att PIF börjat sätta sig så pass mycket att "man börjar ju mantra det lite" och att det blivit naturligt att lärarna frågar vad som ska hända när det tar slut.

Att hålla fortsatta processledarträffar är önskvärt, även utan att projektledare kommer bistå med ny kunskap. Även om träffarna kanske inte ska bli lika ofta kommer formatet fortsatt användas. Det gör att PIF inte blir något tillfälligt utan att man kan återkoppla och fråga hur det går exempelvis med avslappningen eller skriva med värmebomba på dagordningen för att påminna arbetslaget. På så sätt kan man hålla fast vid de positiva effekterna. Processledarna tycker att PIFs kunskaper och förhållningssätt även kan vara en grund i utvecklingssamtalen med rektor, då dessa kunskaper är grundläggande för att kunna nå exempelvis läsförståelse och goda resultat.

Processledarna säger att själva kunskapen som tillägnats kommer leva kvar, speciellt gällande tankar och utbildning kring neuropsykiatriska funktionshinder. Då det är många barn som har de utmaningarna är det viktigt att den ökade förståelse och kunskapen lever kvar. Dessutom har en insikt landat om att en anpassning för en elev med exempelvis autism kan gynna hela gruppen. Det behöver inte vara en särskild satsning vid sidan av utan kan vara bra för alla barn. Ytterligare något som kommer leva kvar är ett tätare

kollegialt samarbete där man i högre utsträckning hjälper varandra samt att man även fortsätter testa nya saker och utmana sig själva. Slutligen har den fysiska arbetsmiljön blivit uppfräschad.

December 2020

Rektorerna anser PIF-utbildningen har varit väldigt betydelsefull. Det har skapat ett gemensamt språk och förhållningssätt. Alla klassrum startar likadant, vilket ger trygghet och att eleverna inte är så relationskänsliga. Det processinriktade arbetssättet har också varit väldigt betydelsefullt, att det inte enbart varit föreläsningar, och att det har fått ta tid. Det har gett bra förutsättningar att utvecklas individuellt, då alla inte har samma erfarenhet och bakgrund. Det har också bidragit till en uppföljningskultur och delaktighet som upplevs som positiv. Det har också varit givande i kommunikationen gentemot lokala politiker, för att beskriva hur skolan arbetar utifrån Tillitsdelegationen angående styrning och ledning. Även om politikerna inte har full kunskap så känns det som de får större delaktighet.

Processledarna uppger att PIF-utbildningen betytt mycket för dem. Även de lyfter att de fått ett gemensamt språk och förhållningssätt. Beskrivningen "allas elever är allas" återkommer. Det har utvecklats ett mer positivt och stödjande pedagogiskt samtal mellan kollegor, där man lyfter både saker som hänt och vad man vill göra framöver på ett lösningsfokuserat sätt. Det upplevs som man är mottaglig för kollegornas tankar och råd. Det finns också ett förhållningssätt av att man kan testa verktyg och modeller. Sammantaget ger det känslan av att man som pedagog inte är ensam med de problem som kan uppstå. I klassrummen har det märkts effekt på eleverna i att de pratar mer känslor samt att morgonhälsning, avslappning, mindfulness och andra verktyg skapat en lugnare stämning, framförallt som start på dagen. Att det finns samma rutiner i alla klassrum underlättar för att gå in i annans klass samt att vara resurs vid behov. Just tydligheten i rutiner och den återkommande strukturen är en stor framgångsfaktor med PIF. Att pedagogerna tränat på hur man kan arbeta med NVC och konflikthantering har lett till att även eleverna blivit bättre på att uttrycka sina känslor. Metoder som stressburken och energi-inventering har underlättat för eleverna att förstå både sig själva och sina klasskompisar. En viktig del är också det salutogena, att man fokuserar på det positiva, både gentemot eleven och andra kollegor.

Processledarna uppger också att de tillägnat sig en bredare kunskap om NPF. Det gör att de upptäcker fler i behov av stöttning. Inte bara de med stora behov, de som är utåtagerande, utan även de elever som inte uttrycker sina svårigheter högt. Exempelvis rörelsepåuser kan ge utlopp för de elever som förut var utåtagerande, vilket ger utrymme för att upptäcka de mer tysta elever.

Annat tydligt spår PIF satt är en upprustning av den fysiska lärmiljön för vissa av skolorna. Genom att satsa på ordning och struktur även i lärmiljön men också med mer textilier samt ha flera olika alternativ för hur man kan sitta och arbeta.

Självreflektion och ökad förståelse för elever med behov av stöd

Rektorer anser att PIF absolut har lett till en större förståelse för elever med behov av stöd. Dock krävs ytterligare arbete med de elever som utmanar mest, de som egentligen var startpunkten för själva PIF. Även om det har lett till en ökad förståelse krävs mer arbete. Fokus är fortsatt på det centrala innehållet. Sedan kan de elever som utmanar allra mest kräva andra typer av kompetenser som pedagogerna inte har och inte eller ska avkrävas. Redan nu tvingas pedagoger ha medicinska kunskaper, exempelvis kring diabetes, men de elever som utmanar kan kräva annan medicinsk kompetens som inte enbart handlar om NPF-problematik. Det handlar om skolans organisering och att det kan finnas behov av en socionom eller annan kompetens. Däremot har det varit väldigt givande för de elever som har legat i en riskzon, de

som har behov men inte tidigare kunnat uttrycka dem. Där har PIF bidragit med såväl förhållningssätt som konkreta verktyg. Dock är det också individuellt där vissa pedagoger har kommit längre än andra gällande de elever som utmanar.

Processledarna ser att PIF har gett tid och utrymme för att prata med kollegor, vilket har lett till pedagogiska reflektioner kring elever med behov av stöd. Att exempelvis diskutera om en elev skulle må bra av att bli värmebomba har gett möjlighet att analysera och reflektera över hur man kan arbeta förebyggande. Det har också lett till att de teoretiska kunskaper PIF har gett om NPF har kunnat implementeras och landa. Särskilt en föreläsning där en person som själv har svårigheter med NPF-diagnoser delade med sig av sina upplevelser av skolan ledde till insikt och förståelse.

De pedagogiska diskussionerna är inte längre ett upprepande angående det negativa, utan lösningfokuserade med tyngdpunkt på att underlätta för eleven att lyckas. Pedagogerna har fått ett gemensamt språk, vilket underlättar att förklara. Istället för att gå in på en detaljerad förklaring kan det räcka att säga att elevens stressburk är full. Det finns flera tillfällen där processledare hört kollegor uttrycka att de inte vågar eller att de inte känner sig bekväma med ett verktyg. Men alla pedagoger har varit en del av processen och därmed inte kunnat "komma undan". Därmed har processledarna också fått ta del av när samma kollega lyfter sina reflektioner och funderingar över verktygen när hen testat dem och att flertalet av dem ändå landar i att det gått bra.

Det har också landat en insikt om att processer tar tid. Det har inte varit enkelt och det har också stundtals gått i vågor och varit slitsamt. Men det har lett till en utveckling och att man även som människa vuxit. Därför har det också varit så betydelsefullt med den tid som har lagts på processarbetet, då det behövs för att låta tankar få mogna.

Vissa pedagoger har haft längre startsträcka än andra och det processinriktade arbetssättet har gett dem möjlighet för det, utan att tvingas rusa framåt. Det innebär att processledarna också behövt tålamod, både med sin egen och kollegors process. Insikten om att det tar tid och ser olika ut för alla är därmed en viktig lärdom.

"För egen del just tålamod just något jag tagit till mig i den här processen, både gentemot elever, mig själv och kollegor. Att det tar olika lång tid och vi har olika saker i våra ryggsäckar och då får man ha lite tålamod det med."

Processledare

Implementering av PIFs olika områden

Stresshantering inbegriper bland annat verktyg och metoder såsom avslappning, rörelsepåuser, mindfulness, stressburken och energiinventering.

Rektorerna anser att oavsett vilket område som PIF introducerat så har det tagits emot med samma processmetod. Att en övning presenterats, den har utförts i klassrummet och sedan följts upp. Det har etablerats en arbetsgång som projektet har gett. Just avslappning och rörelsepåuser görs i väldigt många av klassrummen, medan mindfulness inte används i lika stor utsträckning. Energiurken och stressinventering görs vid behov.

Avslappning har implementerats och fallit väl ut anser processledarna. Särskilt för de lägre åldrarna. De äldre har överlag varit lite svårare att upprätthålla rutinerna för. Mindfulness lyfts också att det implementerats men använts i lägre grad. Även andra rutiner för stresshantering, så som rörelsepåuser, uppges vara svårare att få in fasta rutiner för de äldre åldrarna även om ambitionen att arbeta med det finns. Arbetslagen har gemensamt provat övningar och sedan delgett varandra vad som har funkade bra.

Att låta eleverna själva förklara angående stress har använts, med stressburken som ett bra verktyg att utgå från. Den har använts på alla skolor men på lite olika sätt. För att förklara stressburken har även bildstöd använts samt att eleverna lärt sig säga om de ligger på gul, röd eller grön nivå. På en skola körde de en temavecka om behov, varav de klassvis pratade om stressburken och sitt batteri och där de kunde se på vad som tog energi för klassen som helhet. Efter det märktes ett mer gemensamt språk hos eleverna. Även en annan processledare ser effekt på elevernas språkbruk samt att hen som pedagog kan bekräfta eleven genom att fråga om stressburken är full och att det är därför eleven blivit arg. Det har verkat lugnande på vissa elever som då känner sig förstådda av sin pedagog. Det ger även eleven ökad förståelse för klasskompisar. På en skola har även kurator gjort stressinventering, där elevens hela dag ses över, från att de går upp till att de kommer hem. Det har gett en större förståelse för att vissa elever använt upp sin energi redan innan de kommit till skolan.

Rutiner och att bli sedd inbegriper morgonhälsningar och känsloglobbar

Rektorerna uppger att det blev en bra förstärkning av redan påbörjat arbete att strukturerat arbeta med tydliga rutiner, exempelvis morgonhälsningar. Det är väl implementerat och görs av pedagogerna. Det är en viktig stund för att ställa frågor, lyssna på svaren och följa upp varje barn individuellt. En av rektorerna uppger att lärarna får mycket stöd och bekräftelse i att de gör rätt saker och att de fortsatt ska utveckla det.

Morgonhälsningarna uppges varit väldigt givande anser processledarna, då de skapar en rutin av att varje elev blir sedd. Det ger möjlighet att byta ord med varje elev samt att sedan följa upp det. Ibland kan det vara lättare för en elev att berätta att hen exempelvis glömt läxan än att räkna upp en hand i helklass. Även om Corona inneburit en förändring i att man inte tar i hand eller kramas så består morgonhälsning som rutin för flertalet. Även den processledare som är ämneslärare, och därmed träffar olika klasser under dagen, gör en individuell hälsning på varje enskild elev och anser det är en väldigt givande rutin. Även i detta fall märker processledarna av att det är lättare att upprätthålla rutin för de yngre, men det är lika viktigt att göra även för de äldre åldrarna.

Salutogent lärande inbegriper trygga relationer, värmebombning och KASAM.

Rektorerna arbetar med att ge förutsättningar för elever att bygga trygga relationer, genom att antalet pedagoger som är knutna till klassrummet är bestämda och begränsade så det inte blir för många relationer med vuxna för eleverna. Det salutogena arbetas det också med, även om det är en utmaning att se det salutogena med eleverna i ytterkanten. Men varje lärare försöker. Det salutogena måste också fyllas med mening och inte endast vara ett ord som används. Det kan behöva stärkas upp med annan kompetens, exempelvis kurator, särskilt gällande eleverna i ytterkanten. PIF har gett en generell kunskap men för de elever som utmanar allra mest behövs ytterligare. En av rektorerna har strukturerat upp medarbetarsamtal till att utgå från KASAM, istället för att utgå från skattningar som hen anser är väldigt generella. Hen anser det varit väldigt framgångsrikt. Genom att få utgå från ett vuxenperspektiv på KASAM kan man sedan reflektera vidare för att lättare förstå elevperspektivet. Att förhållningssättet redan implementerats hos eleverna gör att det blev lättare för rektorerna att göra den förändringen.

Med tydliga återkommande rutiner och tydlig struktur ökar graden av KASAM anser processledarna. Det ger alla chans att förstå vad som ska hända. På en skola arbetar man även mycket med kooperativt lärande, där eleven själv kan vara delaktig i att styra val av uppgift, utifrån vägledning av pedagog, vilket gör att eleven kan uppnå en känsla av att man klarar av sin uppgift och att det i sin tur ger trygghet.

Kommunikation och konflikthantering inbegriper NVC samt att uttrycka behov och känslor.

Rektorernas uppfattning om hur de arbetat med konflikthantering går isär. En anser att konflikthantering har ställt de största utmaningarna angående att arbeta med det systematiskt och processinriktat. Där har det främst använts för att problematisera vid aktuella elevärenden. En annan rektor kan se att det implementeras hos flera lärare och att det ges uttryck för det både i ändrat språk och tankesätt. Men det kräver mycket övning och tar tid. Den tredje rektorn uppger det varit ett väldigt givande område även för hen personligen. Hos sina pedagoger upplever hen en ändrad frågeställning och förhållningssätt. Dock finns det fortsatt mycket konflikter på skolan och därför funderar hen på hur de kan arbeta mer förebyggande. Dock svårt då det kan bero på att eleven är van vid att det i hemfamiljer förekommer fysisk tillrättavisning, så som dra i arm, gapa eller skrika. Därmed blir det så eleven betar sig på skolgården också och det är en utmaning för skolan att arbeta med.

Processledarna uttrycker att de känner att utbildningen angående detta område gett dem väldigt mycket. Att parafrasera, dvs att upprepa för eleven vad den berättar för pedagogen, upplevs som en väldigt bra metod för att lugna eleven och få hen att känna sig lyssnad på. Det kan i sig lugna situationen så pass mycket att ingen ytterligare konflikthantering krävs. Särskilt gällande för de elever som inte har så bra svenskt språk är det en givande metod. Det handlar inte om att ge en lösning utan om att lyssna in känslor och utgå från det. I nästa steg märker också processledarna att barnen själva blivit bättre på att hantera sina konflikter och de har hört eleverna uttrycka meningar som utgår från hur hen känner inför vissa situationer. Pedagoger har också börjat använda NVC i kontakt med vårdnadshavare, med ett större fokus på sak än att lägga in värderingar. Det gör pedagogerna trygga i att ringa samtal och vårdnadshavarna är mer mottagliga.

”Man känner sig tryggare. Det är lättare att ringa det samtalet. Det ligger ingen prestige i det samtalet. Sen tror jag det är lite avväpnade, de känner sig inte påhoppade. Då är det en samtalspartner, inte vi och dem.”

Processledare

Fysisik lärmiljö inbegriper att göra om i klassrummen samt utomhuspedagogik.

En av skolorna skulle under 2020 genomgått en helrenovering, vilket gjorde att inga förändringar i inomhusmiljön genomfördes. Dock sköts den renoveringen upp, vilket gör att den frågan nu måste arbetas med. De andra rektorerna har arbetat med att förbättra inomhusmiljön, med hjälp av inköp så som alternativa sätt att sitta, textilier och skärmar för att skapa extra miljöer. Utomhuspedagogiken anser rektorerna kändes inklämd och inte lika väl bearbetad i upplägget som övriga delar och den har inte arbetats med i samma mån.

Flera av processledarna ger exempel på hur PIF förbättrade inomhusmiljön. Eleverna involverades i att reflektera och fundera igenom hur det skulle ändras om. Det resulterade i mer textilier och olika sätt att sitta, såväl soffor, pilatesbollar och mjuka mattor för att man ska kunna sitta och ligga på olika sätt för att hitta en bra arbetsposition för eleven. Det innebar också flyttbara skärmar för att eleven ska kunna minska intryck och jobba mer ifred. Det är en förändring som är lätt att hålla liv i, då den efter genomförandet hålls aktivt av eleverna utifrån att de själva väljer hur och var de vill studera utifrån vad som passar hen. Det gav också pedagogerna möjlighet att reflektera över att man stimuleras av olika sittpositioner för bäst lärande och att det ser olika ut för olika individer. Eleverna har också visat uppskattning för denna förändring.

Processledarna upplever att utomhuspedagogiken saknade KASAM, i den bemärkelsen att den inte var lika processinriktad som övriga områden. Det var mer karaktär av tips för att lära sig naturvetenskap än implementering för elever i behov av stöd. Det gjorde också att det som arbetsmetod inte fick en fortlevnad. Sedan kan man teoretiskt förstå varför utomhuspedagogik skulle vara givande som metod för de elever som är utåtagerande och att det kan finnas ett behov av rörelse som ges bra utlopp för utomhus.

Förhållningsstrategier och gemensamt språk avseende NPF inbegriper bland annat tankemodellerna sekreteraren, bibliotekarien och chefen, mobilbatteriet, relationsbanken samt system 1 och system 2.

Rektorerna anser det har varit värdefulla föreläsningar som lett till givande diskussioner. Många lärare har med sig kunskapen och kan referera tillbaka till föreläsningarna. Det har lett till att ett gemensamt språk har skapats, vilket också har börjat användas gentemot såväl eleverna som vårdnadshavare.

Den kunskap såväl processledare som pedagoger tagit del av har lett till djupare förståelse för hur elever med behov av stöd fungerar och också varför det ibland blir tufft och problematiskt för dem, framförallt gällande hur energikrävande det kan vara att kompensera för de elever som har ett neuropsykiatriskt funktionshinder. Om en elev har igång chefen, och ingen sekreterare, så drar det mycket energi och de behöver mycket återhämtning. En tydlig struktur och arbetsgång, med att varje dag har bildstöd på tavlan exempelvis, kan sänka det energiuttaget som krävs för eleven, då hen inte behöver använda sig av chefen hela tiden och det därmed avlastar eleven. Denna övertydlighet är dessutom bra för alla elever, även dem utan behov av stöd. I detta ligger också att träna eleverna på att uttrycka ett behov för att kunna förebygga problem, exempelvis inför en promenad fråga om det finns någon oro och att inte bagatellisera den. Det blir också mer självklart för elever att deras klasskompisar kan ha andra behov än de själva, exempelvis finns det några elever som inte orkar gå hela dagar i skolan men att hans klasskompisar tycker det är en bra förklaring när pedagog säger att det är utifrån vad hen orkar och inte ifrågasätter det ytterligare.

Uppdraget som processledare

Uppdraget som processledare har varit utvecklande men också utmanande. Det har stundtals varit motigt och krävt mycket tålamod, då processer tar tid och människor utvecklas i sin egen takt. På en skola var det också inledningsvis väldigt mycket negativitet uttryckt från kollegor angående att delta i PIF och därmed undrade processledaren till och med om de skulle avböja fortsatt deltagande. Dock har det under perioden för PIF skett en stor vändning i samtalsklimatet och att hela gruppen med kollegor har vuxit och blivit närmare varandra. En viktig del i att fortsätta med PIF har varit handledningen från Navet. Även från de kollegor som uttryckt mest negativitet, och som det fanns låga förväntningar på att de skulle ta till sig en utveckling, har tagit stora kliv. Det har också varit en insikt för processledarna att när kollegor uttrycker negativitet inför nya verktyg och metoder är det inte främst kopplat till själva verktyget utan en osäkerhet och obekvämheter inför att testa något nytt. Det är vid flertalet tillfällen processledarna upplevt en motighet i att kollegor inte tar emot vad de ger dem men sedan sett i själva dagliga arbetet, samt hört i diskussioner i andra tillfällen, att kollegan har såväl processat som implementerat verktyget. Den uttryckta negativiteten kan därmed handla om annat, exempelvis en trötthet på själva mötet eller stressade över övriga arbetsuppgifter. Därmed uttrycker processledarna att de lärt sig tålamod och låta det ta tid, varav det för vissa av dem har varit en mer utmanande process.

Processledarträffarna har varit viktiga, speciellt för hen som varit ensam på sin skola. Det har varit värdefullt att mötas för att reflektera tillsammans och dela med sig av idéer och tankar. En annan

processledare uppger hen var ny på skolan när hen fick uppdraget som processledare, vilket gjorde att det också blev en process för att lära känna såväl kollegor som skolan. Hen kände sig mer som en del av gruppen där de lär sig tillsammans, mer än som en ledare. Via PIF kunde man lyfta saker utifrån sig själv och egna erfarenheter. Det har också lett till ett öppnare klimat, tex gällande att diskutera hur man hanterar konflikter.

Bestående arbetsformer för kollegialt lärande

Rektorerna anser samstämmigt att det varit ett bra upplägg med processledarträffar och att det bidragit till självbärande och bestående arbetsformer för kollegialt lärande på skolan.

Processledarna uttrycker att det processinriktade arbetssättet även har börjat användas i andra sammanhang än PIF. Det har därmed blivit självbärande och bestående. Detta avseende att dela med sig av såväl problem som lösningar, att våga be om hjälp och att hitta lösningar tillsammans. Även att låta det få ta olika lång tid för olika kollegor, men att testa, återkomma och diskutera tillsammans. Alla medarbetare har använt sig av det arbetssättet, även de som uttryckt negativitet eller motstånd angående nya uppgifter eller verktyg. Det har också sänkt trösklar inför att framöver komma med uppgifter som kan upplevas besvärligt, för man vet att alla ändå kommer ta sig an det. Detta är ett önskat arbetssätt oavsett vad kommande vår och höst ger för nya utvecklingsområden. En viktig del i att lära ut och implementera detta har varit Navets personal.

Det bästa med PIF – sammanfattat

Rektorerna uppger att det bästa med PIF-utbildningen har varit att det skett under så lång tid och att det varit så välplanerat. Processträffarna är ett arbetssätt som fortsatt kommer nyttjas. Att inte endast göra en genomläsning eller ta del av en föreläsning för att sedan rulla på i gamla hjulspår. Rektorerna uppger att alla lärare har utvecklats, tack vare att det är en process som gjort att de fått gå in i sig själva. Det har inte endast varit att lära sig säga en ny typ av ord utan att göra en personresa som man fortsatt bär med sig. Upplägget var också bra med att ha flera olika drivkrafter, med förbättringsagenter och processledare. Man har kunnat visa vad man är bra på och hjälpa andra. Sedan väldigt bra med en mix av saker som ger snabbt resultat och de saker man måste jobba långsiktigt med.

Processledarna är samstämmiga att det bästa med PIF har varit att det getts tid för att verkligen befästa. Tiden med kollegorna för att samtala och processa har varit väldigt värdefull.

Förändringspotential i PIF som upplägg

Rektorerna önskar att storföreläsningarna hade haft ett än mer verklighetsnära anknytning, med fler exempel från hur lärare har hanterat utmanande elever. Ibland kändes det också som att föreläsningarna innehöll repetitioner, när lärarna redan processat kunskapen vid tidigare tillfälle och de var redo att ta sig an ny. Det vore också av godo att planera om upplägget för processträffarna att sluta 16.30 som är ordinarie tid, än att hålla kvar dem till 17.00, vilket gör att de behöver planera om sin vardag. Utomhuspedagogiken får gärna vara mer processinriktad och med tydligare koppling till relevant forskning för hur det gagnar målgruppen med elever som utmanar, för att tydligare passa inom konceptet.

Stundtals kunde processledarna känna att de var dåligt förberedda inför processträffarna då själva var nya inför det de skulle lära ut. Det var också många olika delar de fick lära sig under utbildningens gång och det kunde kännas tufft att gå vidare till nästa område innan det första hade grundligt implementerats. Gällande utomhuspedagogiken får den antingen gärna lyftas ut, för att på så sätt ge

mer tid för övriga områden att implementeras, eller tydliggöra det processinriktade arbetssättet och på vilket sätt det är givande för elever med behov av stöd. Alternativt att det var en paus från det processinriktade och teoretiska och mer inriktat på att ge föreläsning, upplevelse och tips och idéer. En av processledarna hade önskat större delaktighet av kuratorer, för att än mer kunna jobba förebyggande.

Lärarnas lärdomar och utveckling

På de sista processträffarna med lärarna fick de utvärdera deltagandet i PIF på två sätt, dels genom att fylla i en digital enkät och dels genom att reflektera högt utifrån följande två frågeställningar:

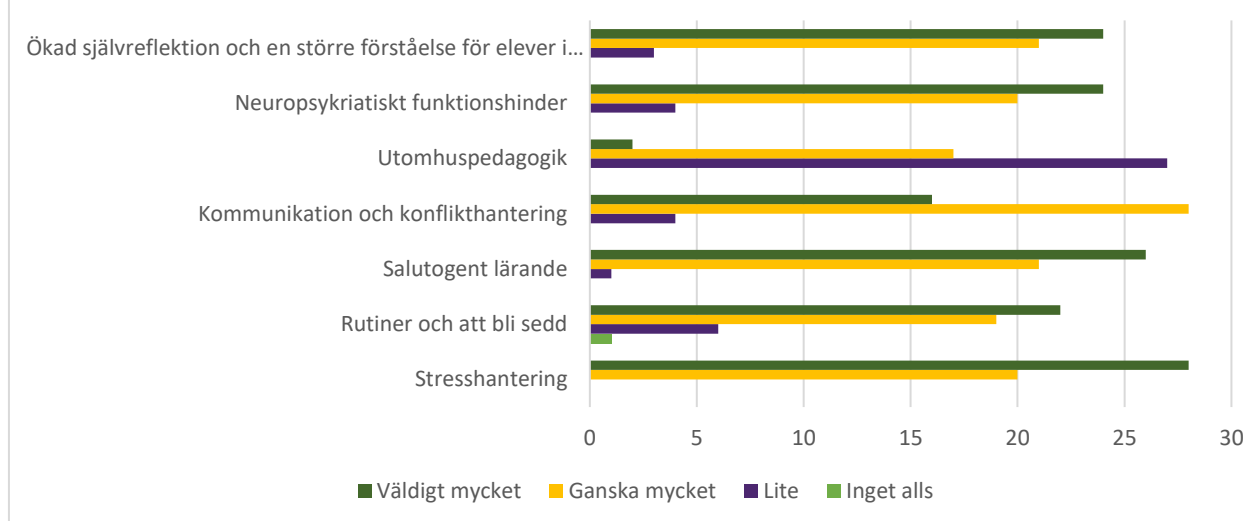
- Berätta om något som du lärt dig och tar med dig från utbildningen. Hur har du utvecklats?
- Berätta om någon metod och/eller förhållningsstrategi du börjat använda och/eller med enskild/enskilda elever som betytt något.

Den digitala enkäten innehöll frågorna:

1. I vilken grad har utbildningen varit bra på att ge utökad kunskap och olika metoder och verktyg avseende stresshantering? (Så som avslappning, rörelsepauser, mindfulness, stressburken, energiinventering mm)
2. I vilken grad har utbildningen varit bra på att ge utökad kunskap och förhållningsstrategier avseende vikten av rutiner och att bli sedd? (Så som morgonhälsningar & känsloglobbar mm)
3. I vilken grad har utbildningen varit bra på att ge utökad kunskap och förhållningsstrategier avseende salutogent lärande? (Så som vikten av trygga relationer, värmebombning & KASAM mm)
4. I vilken grad har utbildningen varit bra på att ge utökad kunskap och olika metoder och verktyg avseende kommunikation och konflikthantering? (Så som NVC Behov & känslor, Karpmans dramatriangel mm)
5. I vilken grad har utbildningen varit bra på att ge utökad kunskap inom utomhuspedagogik?
6. I vilken grad har utbildningen varit bra på att ge utökad kunskap och förhållningsstrategier avseende NPF. (Sekreteraren, bibliotekarien, chefen, system 1 & system 2 mm)
7. I vilken grad har utbildningen lett till ökad självreflektion och en större förståelse för elever i behov av stöd?
8. Egen reflektion vad PIF har gett dig och din skola? (valfritt)

Sammanlagt svarade 48 stycken lärare på enkäten samt reflekterade muntligt. Detta fördelat utifrån att det var 14 stycken lärare vardera på Dalstorp, Långhem och Limmared samt 6 stycken lärare på Grimsås. Den sistnämnda skolan svarade med en gemensam reflektion medan för övriga skolor hade varje lärare en enskild muntlig reflektion.

I vilken grad har utbildningen varit bra på att ge kunskap/verktyg/förhållningssätt gällande:

Dalstorpskolan

På Dalstorpskolan uppger de att hela lärargruppen har växt och lärt känna varandra bättre. Alla har fått komma till tals vilket gör att det känns tryggare och finns större självförtroende. Skolans elever har blivit allas elever. Fritidspersonalen känner sig mer inkluderade i skolan. Värmebombningen var en bra del i det. Det har också varit givande att alla arbetar på samma sätt, exempelvis att ha lugn musik i klassrummet. Det gör det möjligt att gå in i annans klass, för även där är det lugn musik, rörelsepåuser, tydliga rutiner och står på tavlan vad som ska göras. Även Dalstorpskolors resurspersonal lyfter att det är stor fördel för hens roll.

Föreläsningarna har varit väldigt givande, särskilt när en person berättade om sina funktionsnedsättningar. Det har också lett till mer pedagogiska samtal. Det har länge känts som det funnits behov av att prata om det PIF inbegripit och det är fantastiskt att få göra det öppet men också strukturerat. Insikter från föreläsningar har lyfts i arbetslaget och så har man funderat både själv och tillsammans med. Konflikthantering har varit givande att lära sig mer om och också ändra sitt eget förhållningssätt. Att lyssna in bakomliggande behov och att lyssna mer, utan att lägga in egna värderingar.

Grimsåsskolan

Lärarna sammanfattar att det är bra med lugn musik på morgonen och det görs i alla klasser. Några har tappat att göra avslappning men de flesta gör det och de som tappat vill fånga upp det igen. Just nu saknas morgonhälsningarna, som på grund av Corona inte görs men man önskar plocka upp det igen. Det har varit väldigt bra att reflektera och använda strategier kring konflikthantering med ett fokus på känslor. Lärarna tycker de har blivit bra på att tillämpa de metoderna. Det har blivit ett gemensamt språk, alltifrån vad andra förstår vad man menar när man pratar om sekreteraren till vad värmebombning innebär. Det har också gett effekt gentemot eleverna.

Limmaredsskolan

Det finns en ökad medvetenhet om vad man som lärare och gör och på vilket sätt det påverkar eleven på Limmaredsskolan. Det gör också att man ser att som lärare kan man påverka utgången i en situation, exempelvis gällande tonval. Det spelar också roll vilken typ av dag man haft själv. Men om man ger eleverna en lugn start på dagen brukar man få mycket tillbaka. Vad man som lärare väljer att fokusera på förstärks och därför är det viktigt med det salutogena, att bemöta elever positivt även vid konfliktsituationer. Det har även gett personlig insikt och ökad självkännedom för flera lärare. Verktøygen som de har lärt sig kan användas både gentemot sig själv och eleverna, exempelvis stressburken.

Förskoleklasslärare känner att rutinerna med avslappning, rörelsepaus, massage och mindfulness börjar bli etablerat ungefär vid november och att då har barnen kommit in i rutinerna och det känns som en självklarhet för dem. Eleverna kan ha svårt att själva reglera sitt känslö- och energiläge, även de äldre eleverna. Då är det bra att ha verktyg och metoder för att hjälpa dem. Eleverna kan själva efterfråga exempelvis massage eller avslappning, fast det kan vara jobbigt för vissa. Men en avslappning kan vända en jobbig atmosfär så att lektionen sedan blir givande. En lärare lyfter mindfulness och att hen initialt inte tyckte om det men att hen haft mycket användning av det. Fritidspersonalen tycker också PIF-utbildningen varit bra och de använder sig framförallt av avslappning. En lärare lyfter också vikten av struktur och att de gör likadant varje dag. Det är inte tråkigt utan viktigt. Det gäller allt, även vilken ordning man går till matsalen eller hur man ligger ner på avslappningen. Även fritidspersonalen vidhåller vikten av rutiner.

Känsloglobbarna är en bra metod, att de själva får sätta känslan av hur de mår på morgonen. Det gör att läraren också kan se att eleven ibland går hem med en annan känsla på eftermiddagen. Om någon väljer trött kan man hjälpas åt för att alla ska få en bra dag. Eleverna har också fått ett gemensamt språk och kan själva använda sig av giraffspråket och förklara utifrån ett jag-perspektiv. Det är en stor vinning. Som pedagog kan man parafasera och ge möjlighet för eleven att bli hörd och lyssnad på. Det har gett bra effekt, särskilt för de elever som inte har så stark svenska. En lärare som arbetar som resurs säger att värmebombning är jättebra. Att kunna vara den som ger lite extra till den som behöver bli sedd. Det är också bra att PIF hållit på så länge. Det gör att metoder inte längre behöver processas aktivt, då de har hunnit implementeras och bli en del av ens förhållningssätt.

Långhemsskolan

Långhemsskolans lärare plockar med sig de bra effekterna av att ha implementerat metoder och tydliga rutiner. Morgonhälsningarna ger bra verkan, även på förskoleklass. När eleverna är oroliga och har svårt att sitta still kan man testa mindfulness. Det finns också med på schemat med rörelsepåuser, gärna med sång.

Lärarna har också pratat känslor och att eleverna ska kunna sätta ord på sina känslor. Det ska bli spännande att se hur det utvecklas om några år, särskilt ur ett genusperspektiv. Det har också varit givande för läraren själv och hens förhållningssätt, särskilt gällande de eleverna som utmanar mest. Där läraren har fått större kunskap, vilket i sin tur gett större tålamod. Istället för att bli arg, som ändå inte ger någon bra effekt, försöker man ta reda på mer av orsaker bakom. Även de som upplever att de förut hade bra tålamod känner att de utvecklats. Det förhållningssättet gäller både på personligt plan och hur skolan förhåller sig. Det sker inte negativa ord kring de elever som upplevs som "jobbiga". Även om man kan bli trött ibland, så försöker lärarna gemensamt hjälpas åt. Man testar andra strategier och ger inte upp. Det gör att de elever som gör en trött samtidigt utvecklar en enormt och att man lär sig om hur man kan ta sig ut ur situationer på ett smartare sätt. Man lär sig vad som triggar elever och kan prata om

konflikter, exempelvis genom att parafrasera. Då blir eleverna öppnare och har lättare för att prata, vilket har gett mycket.

Batteriet och energiinventering har varit en bra metod uppger en lärare. Det har gett större förståelse och möjlighet att ställa rätt frågor till elever som agerar ut. Så att man kan hitta vad som är det bakomliggande, för att ha möjlighet att åtgärda och gå vidare. Annan metod som fallit väl ut är värmebombning, som vid ett tillfälle blev väldigt bra när hela skolan gjorde det.

Att ge klassen tid att samtala har varit en viktig lärdom. Det kan kännas stressande som lärare att inte gå vidare med kunskapsinnehållet och hinna med planerade moment. Men om inte eleverna är mottagliga för att de har saker de behöver hantera i sitt känsloliv, så hör de ändå inte det man går igenom. Att lyssna in och höra vad som ligger bakom gör ofta att man kan få mer gjort efteråt. Även stressinventering har varit en sådan metod som gett resultat.

”Jag tänker så här. Har jobbat ett antal år och den här utbildningen är nog den bästa som jag varit på nån gång. Den har tagit upp så många olika delar till en helhet. Visst har man lite kunskap här och där men man har synliggjort och fått fler delar. Så jag tar med mig en bra plattform att stå på och att vi nu har gemensamt förhållningsätt.”

lärare

Analys

PIF har varit en givande utbildning som har uppnått det avsedda syftet och målen. Det har varit en välplanerad utbildning, där såväl kunskap som format har upplevts som givande.Handledning från Navet har varit viktigt och gett positiv effekt på förändringsarbetet. Såväl rektor, processledare och lärare ger en samstämmig bild av detta. Utbildningen har också gett den efterfrågade kunskapen kring hur lärare kan möta och bemöta de elever som har behov av stöd samt pedagogiska strategier och verktyg för att arbeta med detta. Det har både gett ett systematiskt arbete för hur skolan som helhet kan jobba förebyggande och främjande för att de elever med behov av stöd inte ska agera utmanande i skolan men också för att de ska må väl och kunna ta till sig av sin inläring. De olika delarna har tillsammans bildat en helhet och röd tråd, undantagsvis utomhuspedagogik som det finns viss kritik och förbättringsförslag gentemot hur det implementerades. PIF har som projekt tagit mycket tid i anspråk och processledarna beskriver hur de egentligen hade kunnat ha än mer tid för att till fullo ta till sig kunskaperna. Men den lagda tiden har lett till ett förändringsarbete med en struktur som är gynnsam för även andra områdesområde samt för den fortsatta ordinarie verksamheten.

Särskilt framhålls att PIF har skapat ett gemensamt språk och förhållningssätt. Uttrycket "allas barn är allas" används, i betydelsen att varje personal har hand om alla elever. Att strukturer och rutiner är implementerat på liknande sätt i varje klassrum underlättar också att gå in i en annan klass än ens egen. Under år 2020 som präglades av stor sjukfrånvaro på grund av Covid-19 var detta en stor fördel, då det underlättade att lärare vikarierade för varandra.

Det gemensamma språket och förhållningssättet märks mellan kollegor i arbetslaget men också i relationen mellan lärare och elev samt i mindre grad mellan lärare och vårdnadshavare. Det är också flera av de intervjuade som märker att elever har tagit till sig språket för verktyg och metoder och använder det mellan sig, tydligast gällande Non- violent communication och att sätta ord på sina känslor.

Kunskap om processinriktat arbetssätt

Såväl enkäter som intervjuer visar att både rektorer, processledare och lärare genom PIF har tagit till sig kunskap om att arbeta processinriktat och funnit den givande och användbar. Strukturen har varit upplagd i att först ta till sig teoretisk kunskap, därefter reflektera enskilt och i grupp för att övergå till att testa och utvärdera i praktiken för att slutligen automatisera och använda i verksamheten. Det har varit en verkningsfull struktur och den kommer kvarstå även efter projektets avslut för andra systematiska kvalitetsarbeten. Det kan dock behövas kompletterande kompetenser som inte ligger inom ramen för vad en lärare ska kunna prestera, exempelvis socionom. På en skola involverades elevhälsan på ett sätt som processledare beskriver föll väldigt väl ut, gällande exempelvis att utveckla att kunna sätta ord på känslor och att göra stressinventering. En annan processledare saknade att detta inte skedde på hans skola. Utbildningen har också nått ut brett i personalgruppen, där även fritidspersonalen uppger att PIF har stärkt deras kunskaper och arbetssätt.

Funktioner och förmågor samt kompensatoriska pedagogiska insatser

Föreläsningarna om neuropsykiatriska funktionshinder, dess funktioner och förmågor samt kompensatoriska pedagogiska insatser har verkat stärkande, även om vissa synpunkter finns på att det kunde ha haft en än tydligare koppling till lärares praktik och möjligheter samt att det fanns vissa repetitiva inslag. Det förekommer också flertalet exempel på elever i behov av särskilt stöd som har blivit stärkta och hjälpta av de olika verktygen och förhållningssätten som implementerats via PIF. Dock finns det också en samstämmighet att det finns fortsatt utveckling som krävs för att arbeta med de elever som agerar som mest utmanande.

De verktyg och metoder som har lärts ut har alla i mer eller mindre grad implementerats. Vissa har bemötts med skeptiskhet av lärare men det finns också flera berättelser om hur initial tveksamhet har ändrats mot att se fördelar med vissa verktyg, tydligt exempel mindfulness. Rutiner för att bli sedd har implementerats brett, även om flera uppger att de redan sedan tidigare gjorde liknande strategier har PIF stärkt och utvecklat det arbetet och framförallt gjort det likvärdigt, både inom och mellan skolor. Stresshantering, i form av avslappning, rörelsepåuser m.m. har också implementerats brett. Det är metoder och verktyg som i de flesta fall används för hela klassen och inte gentemot enskilda elever. Vissa farhågor finns om att det är svårare att hålla fast vid rutiner för exempelvis avslappning och morgonhälsning för de äldre åldrarna. Dock finns ambition att återstarta i de klasser där det fallit bort. Det salutogena förhållningssättet har gjort stort avtryck och påverkat både hur lärare kommunicerar med varandra samt gentemot elever. Särskilt gällande hur lärare tar sig an konfliktsituationer och utmanande elever. Det i förlängning ger effekt i såväl klassrum som i relationen mot vårdnadshavare. Det har också gett insikter om att vara snällare gentemot sig själv som lärare och person och att tolka sina egna handlingar på ett mer välvilligt sätt att man agerar utifrån bästa förmåga. Men också att reflektera hur ens eget mående kan påverka elevgruppen, exempelvis om man haft en dålig start på dagen. Flera processledare lyfter att dessa reflektioner stärkt deras förmåga att hantera känslor lättare, exempelvis irritation eller annan stark känsla när en elev agerar utmanande, och det har gjort att man känner sig lugnare. Det har också gett insikter om att bemöta eleverna utifrån den relation man har uppbyggd till just hen. Det kan innebära att man tidvis behöver ge en elev mycket fokus och positiv uppmärksamhet, för att den eleven agerar på ett sätt där man som lärare behöver sätta gränser och därmed utmanar relationen. Processledarna beskriver det som att "sätta in" före man behöver göra ett "uttag". Om relationen utmärks av för många negativt präglade interaktioner blir det svårare för läraren att påverka eleven i positiv inriktning.

Andra insikter är att inte tolka kollegors ifrågasättande av att använda verktyg och metoder som ett personligt angrepp, utan att försöka se vad kollegan ger uttryck för, exempelvis en egen osäkerhet eller att hen är stressad över en helt annan sak. I förhållningssätt gentemot elever har det inneburit att försöka utröna bakomliggande orsaker till ett beteende, mer än att fokusera på och uppmärksamma oönskade beteenden. Det innebär med andra ord ett perspektivskifte till att fokusera på sina egna möjligheter att som lärare förändra situationen, istället för elevens tillkortakommande. Det är också en rektor som lyfter att PIF har ändrat hur hen håller utvecklingssamtal och numer grundar det i KASAM. Att utvecklas inom kommunikation och konflikthantering har varit betydelsefullt för såväl rektor, processledare och lärare. Det har lett till reflektioner kring ens egen roll i att skapa en lugn atmosfär och vad man som lärare kan göra för att skapa största möjliga förutsättningar för ett lärande byggt utifrån KASAM. Det har också gett tydliga strategier för att kunna testa verktyg som både bygger långsiktigt samt hjälper i stunden. Att lära barnen att sätta ord på känslor leder till ett långsiktigt förändringsarbete, vilket är särskilt stärkande för de elever som inte har en stark svenska. Metoder som att parafasera har både har en lugnande effekt vid själva konfliktsituationen samt långsiktigt lär eleverna att förstå sina egna känslor och behov för att bättre kunna beskriva dem, exempelvis för sina klasskamrater. Det har också gett en insikt till lärare att de inte alltid behöver lösa konflikten, utan det kan för eleven vara nog så väl att få hjälp med att sätta ord på känslorna och framförallt bli sedd och bekräftad av läraren. Verktyg och metoder har också i fler fall lett till bra effekt på elever med större svårigheter och som varit utåtagerande. Både i att deras tid i affekt minskar och ger ökade möjligheter för samtal mellan elev och lärare samt att det inte ger samma negativa effekt på övriga elever i klassrummet.

Det har också varit betydelsefullt att reflektera kring den fysiska lärandemiljön, vilket också har resulterat i förändringar i form av fler alternativa sittplatser, fler avskärmade miljöer och mer avskalat i

inredningen samt mer textilier. Eleverna involverades i detta och det har också haft en fortsatt användning där elever gett uttryck för uppskattning av dessa förändringar.

Även om syftet har varit att stärka målgruppen elever med behov av särskilt stöd har flertalet av metoderna gynnat och utvecklat hela elevgruppen. Verktøygen har också överlag används riktat till hela elevgruppen, vare sig det gäller morgonhälsningar, tydligt bildstöd med skrivet på tavlan vad som ska göras, avslappningar och att sätta ord på sina känslor. Processledarna lyfter flera exempel på hur kunskapen har ökat förståelsen för målgruppen elever med behov av stöd och gett en insikt i hur arbetsamt det är för eleverna att utveckla egna kompensatoriska arbetsätt för att hantera omvärlden och skapa KASAM. Att använda sig av kompensatoriska pedagogiska insatser gör därmed att arbetsdagen blir mindre arbetsam för dessa elever och att de får mer ro över för att lära sig samt att de inte blir utåtagerande i samma grad som tidigare. Det i sig har gett utrymme för att uppmärksamma fler elever i behov av stöd, som tidigare inte fått möjlighet att uttrycka sina svårigheter då andra elever agera mer utmanande och behövt lärarens fokus. De mer tysta eleverna har både stärkts av de generella verktygen som arbetat förebyggande och främjande samt att läraren tydligare sett deras behov och fått utrymme att arbeta med det. Flera processledare lyfter att PIF hjälpt dem med att känna ett större lugn i att de elever med större utmaningar kommer nå läroplansmålen, utifrån sin egen takt, och att det inte alltid är mest gynnsamt att forcera att det ska ske på samma sätt som andra elever. De tycker också att de märker en ökad förståelse mellan elever, där det känns naturligt att de elever med behov ska få anpassat stöd för detta, utan att mötas av ifrågasättande från klasskamrater.

Processledarna lyfter att det nästan känts tjugigt att arbeta enligt de kunskaper och förhållningssätt som de tillägnat sig via PIF, exempelvis att jobba enligt återkommande strukturer, men de kan tydligt se resultatet av detta och att det gynnar hela elevgruppen, inte endast de elever i behov av särskilt stöd.

Självbärande och bestående arbetsformer för kollegialt lärande

Strukturen med att reflektera och låta allas röster komma till tals har stärkt utvecklingen av att visa tålmod och förståelse för varandras olika bakgrunder och erfarenheter inom arbetslaget. Det har gjort ett tydligt avtryck i förändrat förhållningssätt gentemot varandra i arbetslaget, till att våga erkänna egna tillkortakommanden och ta hjälp av varandra. Det har också lett till en kultur av att våga testa och att man tillsammans kan reflektera över vad som fungerade bra och vad som inte gjorde det och vad det kan bero på. Det beskrivs som att det viktiga är inte prestige utan det salutogena och lösningsfokuserade. Alla lärare har haft sin egen resa att göra baserat på tidigare kunskap, erfarenhet och engagemang i just dessa frågor. Det har för många därmed även varit en personlig resa, vilket också varit en utmaning. Den kollegiala sammanhållningen och att känna att man kunnat få stöttning när man varit sårbar har varit en viktig del i utvecklingen. Även de lärare som uttryckt negativitet har utvecklat sitt förhållningssätt till att bli mer salutogent, testat idéer med kollegor samt använt sig av metoder och verktyg inom PIF. Det lyfter såväl rektorerna som processledarna som ett tydligt resultat av PIF. Dock har rektorerna kontinuerligt påmint om att hålla kunskaper och verktyg vid liv, så att inte lärare faller tillbaka i gamla hjulspår, vilket i sig blir en del av processen.

Dock har det tidvis varit en tuff resa att vara processledare och projektledningen från Navet har betytt mycket för att leda och stärka utvecklingen. Även rektorerna säger att handledning från projektledning har varit väldigt betydelsefull och utvecklande. Att vara processledare har tidvis varit ansträngande, beroende på vad man själv har för förförståelse och tidigare erfarenhet av ämnesområdet som skulle implementerats. Vid flera fall har processledaren haft ont om tid att sätta sig in i materialet som sedan ska spridas vidare, vilket kändes stressande särskilt att det inte fanns tid att "öva" men det har också lett till en ödmjuk process där processledare lär sig tillsammans med sina kollegor. Dock finns delar där processledarna önskat längre tid för egen inläsning. För processledarna har det också varit givande att

träffas över skolgränserna.

Framgångsfaktorer

Det har varit en tydlig framgångsfaktor att PIF har involverat hela personalgruppen. Det har varit en förutsättning för att skapa just den beskrivna samsynen, där språk och förhållningssätt delas. Även om metoder och verktyg har varit samma för alla att ta till sig har det funnits utrymme för lärare att välja utifrån vad som passar bäst för hen och sin klass. Det har gjort att de kunnat användas på det mest verkningsfulla sättet och säkrar också dess långsiktiga användande. Även om utvecklingen skett individuellt för varje lärare är strukturen uppbyggd kring att gemensamt ha uppföljning, vilket skapar en delaktighet och ytterligare stärker att det är ett faktiskt förändringsarbete och inte en tillfällig uppblåsande satsning som sedan sjunker bort.

Det har varit en styrka att det är en bredd av strategier och verktyg, då vissa verktyg gett en snabb och tydlig respons, exempelvis morgonhälsningar och värmebombning, medan andra behöver en längre tid för implementering men kan ge stora effekter på lång sikt, exempelvis Non-violent communication. Det syns en tydlig progression under de två år PIF genomfördes. Vissa områden gick fort att testa och implementera medan andra krävt en längre tid. Formatet för PIF möjliggjorde denna process och att det kunde ske i olika takt, även olika för olika personer. De områden som var svårare då de krävde mer introspektion och att landa i att reflektera kring sig själv och sitt ledarskap som lärare har fått utvecklat i sin takt. Mellan intervjuerna som skedde februari och november 2020 framgår just hur processen har fortskridit och också att det processinriktade arbetssättet har implementerats till att kunna användas även för andra ämnesområden än PIF. De områden som beskrivs som svårare i februari 2020, konflikthantering och Non-violent communication, lyfts i november som bra verkningsfulla verktyg som gett stor effekt både för enskilda lärares förhållningssätt och hanteringen av konflikter mellan elever. Just långsiktigheten i att PIF bedrevs under två år beskrivs som en viktig framgångsfaktor.